

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Історичний факультет
Кафедра етнології та краєзнавства
Національна спілка краєзнавців України
Київська міська організація

КИЄВОЗНАВЧІ ЧИТАННЯ: ІСТОРИЧНІ ТА ЕТНОКУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ

*Збірник матеріалів
Міжнародної науково-практичної конференції*

присвяченої

*200-річчю від дня народження Тараса Шевченка та
250-річчю від дня народження Максима Беряинського*

Київ 2014

УДК 908 І-177-25):39
ГНК 26 89 (4 Укр):63,5
К-38

Рекомендовано до друку:
Вченою радою історично-факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(*Протокол № 11 від 26 червня 2014 року*)
Претидією правління Національної спілки краєзнавців України
(*Протокол № 3 від 7 липня 2014 року*)

Рецензенти:

В. П. Конур, доктор історичних наук, професор, академік НЛПН України
Г. Д. Катьмирчук, доктор історичних наук, професор
М. Г. Щербак, доктор історичних наук, професор

Редакційна колегія:

О. І. Ресніт, доктор історичних наук, професор,
член-кореспондент ПАН України (голова)
В. П. Капелюшний, доктор історичних наук, професор (таст. голова)
Ю. І. Гончаров, кандидат історичних наук, доцент (відн. ред.)
І. В. Терес, кандидат історичних наук, доцент

К-38 Кигвотнавчі читання: історичні та етнокультурні аспекти. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 200-річчю від дня народження Тараса Шевченка та 250-річчю від дня народження Максима Берлінського (Київ, 27 березня 2014 р.) / Редкол.: О. П. Ресніт (голова), В. П. Капелюшний, Ю. І. Гончаров, І. В. Терес. - К.: і П «Фоліант», 2014. -476 с.

Збірник містить доповіді і повідомлення учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Київське читання: історичні та етнокультурні аспекти», присвяченої 200-річчю від дня народження Тараса Шевченка та 250-річчю від дня народження Максима Берлінського, яка відбулася 27 березня 2014 року в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка.

Розрахований на викладачів вищих і середніх навчальних закладів, аспірантів, студентів, учнів, усіх, хто цікавиться історією України.

ISBN 978-966-95419-8-7

С Київський національний університет
імені Тараса Шевченка. 2014
С Національна спілка краєзнавців
України. 2014
і Колектив авторів, 2014

Охоче відвідували музеї й туристи, які приїздили до Києва. За словами керівника групи XII маршруту В. Глекіна, який у 1910 р. перебував у Києві з групою народних вчителів від Комісії освітніх екскурсій по Росії при Московському відділенні Російського товариства туристів, міський «музей і пояснення працівника музею настільки зацікавили групу, що час, відведений для огляду музею, довелося продовжити».

Таким чином, музейні екскурсії в кінці XIX - на початку XX ст. відіграли важливу роль в справі просвітництва народу, розширення його світогляду, виховання, що сприяло формуванню власного соціального досвіду, поповнення його елементами, необхідними для повноцінного розвитку особистості. Популяризація музеїв засобами екскурсій залишається актуальною й нині.

Людмила Соловей (м. Київ)

Перші в Києві курси підготовки екскурсоводів

В дореволюційний період робота екскурсовода була аматорським заняттям, головним чином, вчителів. Керівниками екскурсійних груп дітей здебільшого ставали викладачі навчальних закладів з Історії, географії, природознавства, словесності.

Важливою віхою у процесі зародження та формування вітчизняної системи підготовки туристично-екскурсійних кадрів став 1915 р. Саме цього року з Ініціативи видатного українського педагога, науковця та громадського діяча В.М. Артоблевського вперше в Україні було організовано курси підготовки керівників природничих екскурсій для дітей. На курсах планувалося надати слухачам теоретичні знання та практичні

порали щодо методики проведення екскурсій з дітьми, ознайомити їх з найатрактивнішими з педагогічної точки зору місцями для екскурсій в околицях м. Києва та показати, «в якому напрямі слухачі самі повинні працювати надалі над своєю освітою». ідея організації зазначених курсів знайшла підтримку Шкільної комісії при Київській міській управі, якою було надано матеріальну допомогу на їх проведення. Попечитель Київського навчального округу висловив принципову згоду на відкриття курсів і надав для їх проведення приміщення Педагогічного музею Цесаревича Олексія - «розкішну аудиторію для читання лекцій і окремих зал для облаштування виставки при курсах».

Київська міська управа направила на курси 50 міських вчителів і заплатила за їх навчання 500 крб. Загалом же на курсах навчалось 386 осіб - переважно учителів, слухачів вищих навчальних закладів (більшість з Київського Фребелівського інституту), студентів, 70 відсотків яких склали жінки віком від 24 до 26 років. За навчання кожен слухач сплачував символічну платню - 3 крб. Популярність курсів свідчила про нагальну потребу в керівниках екскурсій, усвідомлення тогочасною інтелігенцією важливості цієї шляхетної справи.

Навчальний план курсів підготовки керівників природничих екскурсій для дітей

Лекції:

1. А.К. Анохин «Игры как элемент экскурсий в природу» (2 ч.);
2. В.М. Артоболевський «Природа как фактор воспитания» (2 ч.);
3. Д.Е. Белинг «Жизнь пресных вод» (3 ч.);
4. прив.-доц. Н.М. Воскресенский «Данные по биологии насекомых встречающихся во время экскурсий в окрестностях Киева» (3 ч.);
5. прив.-доц. Н.М. Воскобойников «Принципы класификации животных» (8 ч.);
6. прив.-доц. В.Р. Зеленский «Строение и жизнь растений» (5 ч.);

7. прив.-доц. В.И. Казановский «О ботанических сообществах в окрестностях Киева» (3 ч.); «О методе определения растений» (1 ч.);
 8. проф. Н.Ф. Кашенко «О сближении детей с природой» (1 ч.);
 9. прив.-доц. В.И. Талиев «Экскурсия и охрана природы» (2 ч.);
 10. проф. П.А. Тутковский «История земли» (2 ч.);
 11. проф. П.А. Тутковский «Геологическое прошлое Киева и его окрестностей» (2 ч.).
- Всего: 34 ч.

Екскурсії:

1. Ботаническая - в Голосеевский лес и Пущу-Водицу под руководством прив.-доц. В.И. Казановского и Н.А. Троицкого;
2. Зоологическая - в Пущу-Водицу под руководством Н.М. Воскресенского и Э.В. Шарлемана;
3. Для изучения животного населения пресных вод - на дачу Бернера, в Голосеевский лес и на Алексеевский остров - под руководством Д.Е. Белинга и Э.В. Шарлемана;
4. В зоологический сад Общества любителей природы - под руководством Э.В. Шарлемана;
5. В зоологический музей Университета св. Владимира - под руководством В.М. Артоболевского;
6. Для изучения остатков геологического прошлого Киева и его окрестностей - на откосы Царского сада в Киеве, в овраги близ Кирилловской больницы и в Межигорье (в 20 верстах от Киева по Днепру) - под руководством проф. П.А. Тутковского.

Для читання лекцій та проведення екскурсій було запрошено відомих вчених, викладачів київських вищих навчальних закладів: професорів П.А. Тутковського та М.Ф. Кашенка, доктора А.К. Анохіа, приват-доцентів М.М. Воскобойникова, В.Р. Зеленського, В.І. Казановського, В.І. Талієва та ін.

Важливо, що теоретичну складову навчального процесу курсів (лекції із загальнопедагогічної, методичної, природознавчої тематики) було доповнено практичною - організацією та проведенням різнопланових екскурсій: ботанічних - до Голосіївського лісу та Пущі-Водії (керівники В.І. Казанов-

ський га І. А. Троїцький); зоологічних - до Пущі-Водиці, на дачу Бернера й Оле ксіївський острів (Д. О. Белінг, Н.М. Воскресенський і М.В. Шарлемань); у Дарницю (Д.О. Белінг та М.В. Шарлемань); до зоо саду (М.В. Шарлемань), Зоологічною музею університету єв. Володимира (В.М. Артоболевський), для вивчення геологічного минулого Києва та його околиць до яру поблизу Кирилівської лікарні та до Межигір'я (П.А. Тутковський).

Про активність і ентузіазм слухачів свідчать їх пропозиції щодо поліпшення організації майбутніх аналогічних курсів з підготовки керівників екскурсій: збільшення тривалості навчального процесу, більш детальний підбір учасників, проведення показових екскурсій з дітьми, надання можливості слухачам особисто вести екскурсію під загальним наглядом керівника; створення постійного екскурсійного бюро або спеціального екскурсійного товариства для бажаючих та ін.

За редакцією В.М. Артоболевською вийшла друком праця «Курси з підготовки керівників екскурсій дітей у природу». Впевнений у тому, що «потреба у підготовці досвідчених керівників для ведення екскурсій з дітьми в природу назріла», він писав: «Досвід київських курсів показав, яким поштовхом можуть бути такі курси в справі зближення міських обивателів з природою, в справі розвитку у них інтересу до природи».

Чітка організація навчального процесу курсів, поєднання теоретичного та практичного компонентів у навчальному плані, залучення відомих вчених і педагогів сприяла результативності курсів й формуванню активу туристично-екскурсійних працівників.

